

terum foedus, et hoc cum Iugoslavorum administris, feriebant, quo invicem fore ut a quavis vi temperarent pollicebantur; quod si a tertia quavis civitate impetus fieret, amicitiae inter se duo populi rationem retinerent.

Quamquam nescimus profecto quomodo res confici possit: Iugoslavorum namque regnum periiit. Die enim vi eiusdem mensis Aprilis Germanorum copiae, ob violatum ab Iugoslavis foedus cum «axe», eorum territorium, una cum Italorum exercitu ab Illyrico procedente, invaserunt, ac duodecim dierum spatio obtrivere. Hinc factum est ut Petrus II, adolescens rex, et Simovic dux, in cuius caput tristis rerum eventus maxime recidere debuit, fugam capessierint, Hungari et Bulgari suas quae antea fuerant terras reciperent, Liburni (nunc «Creoati» appellantur) libere rem publicam sibi administrandam obtinerent, Itali denique Dalmatiam eiusque insulas et Labacensem provinciam sibi addicerent.

Neque satis. Quum enim Angli in Graecorum Iugoslavorumque auxilium acies suas misissent, Italo-Germani coniunctis copiis in eas vehementem impetum fecere, ad mare usque repulere, ubi naves in aquis et ex caelis igniferis globis percussas longe lateque submerserunt. Graeca agmina pleraque in hostium deditioinem venere, qui et Graeciae regiones et circumstantes insulas occuparunt; rex et ipse e terrae suae finibus excessit.

In Africa autem dum Angli Massaua portu potiuntur, Cyrenaicam, quam armis ceperant, omnem amittunt a Bengasi ad Bardiam et Sollum ad Aegypti fines, praeter Tobruch portum, ubi acerrime etiam nunc pugnatur.

Iudem Angli, sub specie tutandi petrolei putoeos, Chaldaeam Babylonensem (vulgo Irak) invadunt, resistantibus valide civibus, quibuscum Arabes videntur sese coniuncturi.

Sic bellum in dies multiplicatur, et est

adhuc timendum ne ultra Oceanum profertur, in Americam scilicet, ubi lex de pecunia credita et de conductione in Angliae favorem lata est, retentaeque naves sunt Italae, Germanicae, Danaeque, quae in Americanis portibus consisterent, ut in Americanorum usum converterentur, creditis ab his totidem ex navibus suis in An glorum usum.

O tardem aliquando Omnipotens Christi Vicarii implorationem exaudiat, cuius vox et Paschatis die universo orbi per aethereas undas clamabat, sub Dei vigilantibus oculis, armis precum, cohortationis et solaci pro pace pugnare Se pergere!

POPICOLA.

SOCII ET LECTORIBUS COMMENTARII NOSTRI HUMANISSIMIS

In sedis nostrae recenti translatione, malo casu factum est, ut exemplaria nonnullorum fasciculorum, quae superfuerant et ad ALMAE ROMAE collectiones integras efformandas servaveramus, deperdita fuerint. Haec sunt:

*Ann. XVII (1930) fasc. mens. Ianuarii;
Ann. XX (1933) fasc. mens. Iulii, Octobris, Novembris et Decembris;
Ann. XXVII (1940) fasc. mens. Ianuarii, Februarii et Aprilis.*

Si quis Sociorum aut Lectorum nostrorum exemplar aliquod ipsorum fasciculorum habeat, neque ei grave sit illud a se abalienare, gratissimum nobis fecerit si, pro sua humanitate, nobis reddere voluerit.

A. R.

IMPRIMATUR:

† Fr. ALFONSUS C. DE ROMANIS, Ep. Porphyreonen.
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

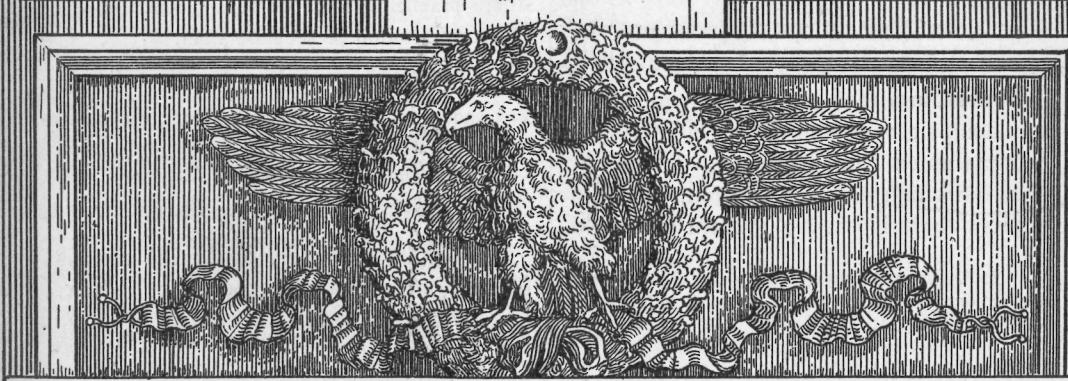
ALMA ROMA



QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Per.
Lat
011

C. DEL VECCHIO.



SINGULIS MENSIBUS EDITUR TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

VARIA

Quantum agri distribuere solerent Romani singulis Colonis.¹

Quantum agri populus Romanus singulis Colonis dividere soleret vix memoriae proditum esse credo: verisimile est autem aliquando plus, et aliquando minus cuique assignasse, prout locus magis aut minus fertilis esset, in quem colonia deducebatur; nec tamen unquam id valde liberaliter ab eo factum, quum Reipublicae interesset ut multi in singulas colonias deduci possent, qui adversus hostium incursus tutandis finibus Romani imperii praesidio essent. Deinde quum tenuiter viverent ii cives qui Romae habitabant, verisimile est eos noluisse, ut qui in colonias deducerentur, vehementer opulentii forent. Exemplo potest esse colonia Veji, qua post Veios captos deducta, distributa fuere singulis colonis terna iugera et septem unicae agri, Livio teste. Existimabant enim non tam magnitudinem agri, quam bonam ipsius culturam ad victum suppeditandum conducere. Pascua certe et silvas eos habuisse oportuit cum ad pecora nutrienda, tum ad ligna ignibus et aedificiis suppeditanda, sine quibus colonia recte institui non potuit.

Paroaeiae sive adagia

NAULUM PERDERE

Iuvenalis:

Iamque tace; furor est post omnia perdere nau-

lum.

Proverbiu m ideo est in eum, qui quum multa amisit, reliquum etiam velit perdere. Sumpta autem metaphora est a mercatoribus, qui quum navigant si minus quantum cupiunt lucrari possunt, student ut saltem

¹ Ex NICOLAI MACHIAVELLI opere: *De republica disputationes ex prima decade T. Livii latine vertit H. BINDI.*

recuperent ex mercibus divenditis quantum pro vectura navalii solverunt.

Plutarchus Aristippum dicit interrogatum a quodam num esset ubique ridens: « Naulum igitur non perdo — respondisse — siquidem ubique sum ».

SUS COMESSATUR

Diogenianus scripsit dici solitum de iis, qui praeter decorum quidpiam facerent, quique rerum successu praeter meritum obiecto sese insolentius efferunt. — Attin- gunt Suidas et Xenodorus.

locosa

Pater TUCCIOB obiurgat:
— Cur longe a te abiecisti lexica anglica, gallica, graeca?

TUCCIOB: — Nonne ipse tu me iussisti abhorrendum a malis linguis?

TUCCIOB in schola a Magistro interro- gatur:

— Quinam est caloris effectus?
TUCCIOB - Dilatandi corpora.
MAGISTER - Bere, Tucci; proferas exempla.
TUCCIOB - Aestate dies producuntur; hieme contrahuntur.

Aenigmata

I

Ingenuum studium vigeo sub praeside Musa.
Littera praeficitur? Sum deus armipotens.
Altera praeficitur mota de sede priore?
Exior, totum si secuisse libet.

II

Vox eadem maneo. Modo bellua sum, modo flu-
[men]
praecipitans, sacrum gentibus Assyriaee.

FR. PALATA.

Aenigmata in superiore Aprilis mensis fasciculo proposita his respondent: 1) *Nux, Lux, Dux*; 2) *Limbus, Lembus*.

Ann. XXVIII

Romae, mense Maio MCMXLI

Fasc. V

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXLI est pro Italia libell. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; ante solvendum rectoque tramite mittendum sive ad JOSEPHUM FORNARI doct. *Romanum, Via di S. Maria dell'Anima, 39* sive ad *Typographiam Polyglottam Vaticanam, Città del Vaticano*

DE PUERIS ET ADOLESCENTULIS EDUCANDIS, INSTITUENDIS

Ars longa, vita brevis, occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile; neque satis est suo magistrum fungi officio, nisi adolescens instituendus, nisi parentes, et ii, quibus parentum vice locoque credita cura est, suo pariter officio fungantur, et perquam diligentissime absolvant. Haec, quae suis aphorismis verba medicus praefixit Hippocrates, elucubrationi de pueris adolescentulisque educandis instituendisque agenti iure praeponenda putavi, ut innuem idem esse discrimen in amovendis: homine vitiis et morte, et in tanta re adipiscenda non una tantum esse negotia, sed studium, diligentiam, curam, quotidiana omnia, vigilibus oculis et assiduis esse iugiter perseveranda.

Iamque rem omnem proprius aggrediamur; quam tamen et suapte natura gravem et spectaculo tristem, ut ipso ab exordio minus ingratam faciam, iocum dicam, — quippe

ridendo dicere verum
Quid vetat?

quo et ipse laetificatus sum, quum, philosophiae ethicae compos iam factus, cum avunculo meo saepe diurnis de disciplinis colloquerer, viro non solum eruditissimo, sed quo non aliud umquam mihi fuit in ipsa

gravitate iucundior, et ipsa in iucunditate gravior. Hic igitur, quum de sociali ordine sermo esset, sermone disceptationis repente interrupto: — Quemnam putas, — inquit, — o abnepos, imperatoribus, regibus, praesidibus, ipsi et Pontifici Summo religionis cuiusvis inimicissimum, et vatiniano odio precibus omnibus eos morti voventem? — Subitae atque inopinae quaestioni responsio minime facilis erat, utpote quae talis esset, quae «democratiae», «monarchiae», religionum omnium uno complexu partes omnes vinciret. Quum itaque haererem: — Aspice, — prosequutus est, matres plurimas indicans, quae, ut rusticis in more est, hiberno sole gaudebant humi sedentes, turba filiorum obsitae, et infantibus suis partim admonentes ubera, partim suaviter blandientes. Qumque ego mirarer incredibilia verba, et causas quererem oculis: — Nec unam quidem, — addidit, — inventies ex iis, quae catellum suum, catellos omnes suos non desideret, non prececur fieri Augustos, Reges, Pontifices, Praesides, et si quod maius; quae, optione et vi datis, libenter terrarum orbem, se non excepta, incendio cremaret, ut nati sui primis iisque amplissimis fortunis et honoribus potirentur. Recordare sententiam: «Dummodo Nero regnet, Agrippina moriatur!». Cordis materni pictura est.

Num sunt haec memorata extra, ut aiunt, chorum? Minime gentium; nam quum maternis animis praescriptum firmumque sit

ut quot sunt liberi totidem auctoritate, potentia, divitiis non modo emineant, praestent, emicent, sed vel

Sublimi feriant sidera vertice;

ad hoc autem adipiscendum culmen, ad haec ferienda sidera, facilior via sit, quae per disciplinas optimas graditatur, hinc est ut vix pueri prima verba, prima vestigia tentent, omnis parentum cura, quanta est, incumbat in sternendum iter, quo possint optatis potiri. Qua de re primo impetu asylia portae occupantur; ille autem asylus optimus, qui notis literarum, qui calamo, charisque acciat infantiles manus; et, nisi in ista conetur, et adigat in ea invitatos catellos, asylus pessimus, fungi, bucones, bardi quot sunt rector, magistri, custodes, magistrae. Mox, ubi lustrum expleverit, in ludos disciplinae, velit, nolit, absque misericordia immittetur, indolemque, mentemque, corpusque, membraque stare loco nescientia ligneo sedili, summis, arabicis characteribus deductis, conficiundis, quaestionibus, quae potius aenigmata quam interrogations dici possunt, solvendis veluti patibulo affigetur. Nec mora, nec requies puero; sed minae, verbera, lacrimae, obiurgationes, supercilia turmatim evocantur, ut vel invitus procedat, nec preces rectori, nec magistris blanditiae maternae desunt ad unum illud, ut filius quotannis ad altiora provehatur, et vix decennis in gymnasio bella cum Latinis, cum Graecis, cum mathematicis, cum physicis conserat, vincat, triumphet, lyceo potiatur amplissime, et post hoc longa victoriarum serie insignis, tot notans triumphos quot annos, in suprema bonarum litterarum et artium «universitate», seu athenaeo, magnus versetur. Date locum, gentes, Hippocratis, Archimedibus, Tribonianis, Paulis, qui idem singuli didicerunt, idem passi sunt, eodem, iisdem argumentis lauream coronam adepti sunt, doctores amplissimi sunt renuntiati, omnia sibi suisque fausta, feli-

cia, prospera sunt polliciti! Quid si, ubi in aequum venient, plures erunt causidici in foro quam causae dicendae? Plures in urbe architecti quam excitanda aedificia? Plures in regione mathematici quam sternendae viae? Plures in civitate medici quam infirmi?... Inopes, afflitti per nefas quaerent, quae per fas obtinere non possunt, et publicam rem et familias, sibi, suisque, extensisque molesti turbabunt; quinimo qui bonus agricola, qui peritus musicus, qui rei domesticae gerendae idoneus fuisse, in alia penitus ac diversa actus est improba voluntate consanguineorum atque parentum.

Haec est itaque in educatione atque institutione sobolis prima ferme, et communis mali labes, qua tot mediocres sunt, quae sceleribus quotidie terremur novis, quae societas fit veluti mare fervens, quod quiescere nequit. A fundamentis igitur incipiendum est, si quid boni adipisci velimus. Id autem assequi possumus tantum opera eorum, quibus a teneris unguiculis traduntur instituendi puelli. Indolem hi singulorum perspicere tantummodo possunt, et libro notare, et parentibus et consanguineis indicare; quo vergit natura, quo abripit indoles eundum; non contra agmen aquarumducenda navis, quae et aegre, et segnior procedet; sed quo vehit ingenium, quasi flumen, prona prora cuique est iter. Hinc quampluribus placet pueros ad decimum fere annum magna in libertate colendos exercendosque libero aere, ludisque puerilibus, quibus membra firmentur,pectoris, pulmones exercitio roborentur, sanguis motu perpetuo et agitatione calescat cursu, saltu, neque cohibeatur standi impos coram scriptoria mensa, neque arescat simul anima et corpore in libris exosis, neque mentis potentiam disperdat in solvendo aenigmata numeris referto; sed narratione accipiat ore tenus facta maiorum, quibus quasi totidem stellis nostra micat historia, et sciat quid sit orbis terrarum, quid cae-

lum, quid sidera. Addantur insuper quae ad agros pertinent, ut flores colant, agellos habeant, in quibus et lactucas, et brassicas et cetera eiusmodi curent; sciant quae arboribus, vitibus, segetibus, herbis opportuna sint, quae noceant, quae denique conferant ut parvi agricolae primum sint, qui postea Cincinnati vocentur.

Iamque apparebit in iis optime qui aptior dicendo, qui exstruendis casis, qui plostellis, qui simulacris, qui pingendis rebus, qui militari disciplinae, qui tubae, qui agris, qui doctrinae, qui artibus, qui mercatura. Notet omnia sedulus rector, notet magister tenero praefectus agmini, at exiguo, notet; neque imperiosus facere iubeat, neque superciliosus a faciendo deterrat. Atque hic ipsa educatio «moralem in campum», ut ita dicam, descendet. Nam quieta ac tranquilla indoles nonnullos a rixosis suapte vi separabit, arcebit; pronos in iram proni in iram mulcabunt; hos arguet, hos terribit magister, hos rector monebit, et puniet, ut, superbia dominationis in quietos placidosque deposita, noscant ita vivendum sicuti fratres et bene moratos decet, et proprii munieris conscientia teneantur.

Quod ubi factum sit, ubi probationis huius ultimus illuxerit dies, tunc non voluntate parentum et libito, sed iuxta indolem segregentur hi ad officinas artium, illi ad studia et disciplinas. Ut enim satis habent in legendis atque scribendis, satis superque sunt quotidie tres horae ita divisae, ut ante meridiem duae, post meridiem una, ludis exercitationibusque inter utramque seriem interiectis, numerentur. Id vero a septimo ad decimum annum tantummodo; antea nihil omnino. Hoc vero ita fiat, ut nemini liceat in otio esse, nemini segnitie diffluere. In labore salus, in exercitatione robur.

At vero, ubi ad gymnasia et lycea ventum sit ceterasque scholas, id velim cautum servatumque, ut nemini ex adolescentulis

liceat vagari per plateas et vias, praeter horas ante solis occasum duas: si qui errabundi inveniantur a custodibus civilis ordinis, hi capiantur et in carcerem absque misericordia adigantur, teneanturque toto die usque ad occasum. Quod uti fieri possit, necesse est ut omnis adolescentulus veste, quasi dicam, militari induatur, qua et gymnasio et lyceo dignoscatur addictus. Plura adipiscimur ex hoc utilia; nam et adolescentes, seu sponte, seu ingratitiis, servabunt domos, ibique ex necessitate, quoniam exire non possunt, sua incumbent in studia; tum, errabundi vagique quum non sint, ludis, aleis minus, immo penitus operam non navabunt, tum disciplinae assuescent, scientque libertatem se tunc recuperaturos ubi, studiis absolutis, suprema athenaea ingredientur. At vero tunc, iam habitu assueti gravibus, puerilia quaeque negligent, neque ad obsoleta iam et inania revertentur.

Ut igitur finis sit, de pueris et adolescentibus educandis et instituendis magna parentibus cura, maxima debet esse reipublicae, quae legibus latis, et non modo latis, sed austeritate indeprecabili impositis, virtuoso, quia otioso, agmine vias, plateasque urbium liberabit, civesque parabit obtinerantes legibus, auditentes dicto maiorum, paratos animo in officia, corpore robustos si quando necesse sit bellare pro patria, servantissimos aequi ubi sint iura voto tuenda, atque artibus et officiis idoneos, quibus imbuti sunt, quippe et singula et omnia natura suadente, non alieno imperio sponte libenterque elegerunt.

Hisce regulis nova Italorum studiorum ratio, a «Scholae charta» tradita, innixa esse videtur; cui igitur libenter plaudo.

H. D.

*At tu dum primi floret tibi temporis aetas,
Utere: non tardo labitur illa pede.*

TIBULLUS.

HISTORICAE NOTAE¹De novis magistratibus supremis:
Praetores

Auspicia, uti vidimus, redeunt ad Patres; sed in tot tantisque bellis imminentibus necesse prorsus visum fuit ut imperium penes unum quidem esset, quo et interdum concordia prima teneretur et hostes facilius propulsarentur bellaque ducentur; quare imperium, quod initio praeprimis religiosum erat, nunc fit imprimis munus militare, quod Collegio duorum confertur ad annum, quantum temporis spatium necesse esset ad bellum perficiendum; appellatique hi sunt *Praetores*, quia duces quum essent, suis copiis «praerinent», «prae-itores» essent. Hinc factum est ut nomina inde ducta militarem significationem et postea retinuerint; etenim «cohors praetoria» est custodia praetoris, ducis; «praetorium» est tabernaculum praetoris; «porta praetoria» ea in castris dicta est qua praetor exit, redit. Itaque imperium quod binis annis supremis hisce magistratibus in primitiva Republica tribuitur, est imprimis munus militare, religione reicta Regi Sacrorum, quod iam sub regibus et factum esse novimus, siquidem regium munus initio religiosum fuerat: rex pree primis sacerdos; secunda tantum regni periodo, quum regnum in manus Etruscorum venit, hi, uti par erat, religionem relinquunt civibus iisdemque patribus, sibi munere militari, quod eis unice imperium erat, assumpto.

Praetores postea etiam Consules dicti sunt, a «cum-saliendo», quod est simul saltare, significatione ducta a ritu quodam religioso; consules enim sunt qui simul saliunt; praesul autem qui pree aliis salit.

Iamvero si pretorum imperium cum imperio regio comparamus, duplarem differen-

tiam seriem deprehendimus, alteram quod ad subiectum, alteram vero quod ad obiectum imperii spectat. Et ad subiectum imperii haec notanda sunt: subiectum in novo rerum ordine a) non est unicum, sed duplex; b) non in perpetuitate vitae manet, sed singulis annis eligitur: duplicitas atque periodus annua sunt notae singulares novi magistratus, ab Osco-sabellis inventae.

Quia duplex subiectum, ideo imperium collegiale dictum; singulare tamen quodam collegium; reapse enim non collegium est subiectum imperii, sed uterque praetor, consul; collegium decernit suffragiis, ex maiorum suffragiorum numero; at hic vel ipse numerus duorum collegarum ostendit collegium non decernere suffragiis, imo non collegium decernere: uterque praetor, uterque consul integrum habet ipsum regium imperium libereque exercet, ut alter ab altero in hoc exercitio non pendeat. Ex hoc autem fieri potest collisio; quod si fiat, melior est condicio prohibentis; nam prohibitio haec actum ipsum suspendit, intercedit alterius voluntatem, ideoque «intercessio» dicta est: intercessio nihil decernit, nihil mutat; suspendit actum, elidit voluntatem alterius, adeo ut quidquid ab ea consequutum consequutur sit. Quae gubernandi ratio profecto non perfectissima est; barbariem quamdam sapit; ideo simul cum Reipublicae exordiis existisse dicenda est; implicat ita regiminis exercitium, ut id usu impossibile factum fuerit, nisi temperamenta e communi utriusque collegae, et senatus saltem tacita voluntate intercesserint. Initio videntur domi imperavisse singuli singulis mensibus, a seniore incipientes; in bello autem singulis diebus: quae vero nec moram nec alternationem patiebantur, ut praeesse comitiis, creare dictatorem, templum dicare, si ultro non convenissent, sors decernebat.

Mox autem et in bello quotidiana alternatio inopportuna visa est; quapropter copiae divisae inter utrumque collegam (en pri-

mam divisionem!); quod si quando diversis locis essent bella gerenda, singula loca attributa singulo praetori aut mutuo consensu, aut senatus consulto. Ita senatus momentum iam in immensum crescit, siquidem decernit et de imperio! Tum senatus quotannis pro sequente anno designabat utrique praetori veluti campum militarem, qui *provincia* dictus est. Consules quidem initio stricto iure non tenebantur hac senatus designatione; sed quis contra voluntatem tanti consilii ausus esset ire? Itaque iam imperium illud unum, compactum, individuum, divisionem quamdam non reformidat: integrum adhuc permanet apud utrumque consulem; sed in praxi uterque verebatur intercessionem adversus alterum imponere in eiusdem provincia. Nil igitur mirum si posteriore saec. IV concipi possint magistratus alii numerosiores in dies, qui participant imperium consulum, eorum potestate veluti decerpta, imminuta, prout infra videbimus.

* * *

Subiectum duplex imperii singulis annis eligitur; quae imperii definitio mirum in modum cohibet praetores, consules coram populo, et praesertim coram senatu, a quo exquiri potuissent quanam ratione munus consulare exercuerint: intercessio autem alterum praetorem coram altero cohibet; munus ad tempus, utrumque coram senatu. Annus computatur non certa quadam die statuta, sed ex quo munus reapse fuerit initum; attamen postea, initio belli punici, anni consularis initium statutum est ad Idus Martias; postremo vero ad Kal. Ianuarias.

Hae sunt differentiae quod ad subiectum imperii; ad eas transeamus, quae obiectum afficiunt.

Praetorum seu consulum imperium idem prorsus est ac imperium regum: hoc uno differt, quod annum duraret. Latissime igitur patet, nec facile definiri potest, ut patria potestas, ut dominium ipsum.

Reges ante omnia magni sacerdotes fue-

re; praetores sunt magni Reipublicae duces; inde plenissimum imperium, quo et delectus fierent, et pax atque concordia domi bellique servaretur; inde iurisdictione tum civilis cum criminalis. Praetores quia duces delectus imperare possunt et renentes coercere; tributa insuper imperare copiis instruendis, sustentandis. Quae initio sine senatus consilio non imperabatur; at praetor senatum convocat populique comitia quum vult.

Attamen aliquid ex imperio ipso detracatum est; in sacerdotio primum et in iudicio.

a) In sacerdotio; nam praetores pree primis sunt duces; itaque rerum divinarum curam amittunt, vel melius aliis committunt, relinquunt: hi sunt Rex Sacrorum et Pontifex Maximus. Manet igitur rex et in Republica; rex sacerdos; tamen amisit imperium: sacris tantum faciundis preeest, atque «ne additus nomini honos aliquid libertati officeret»,² vetabatur quodvis aliud munus exercere; interdum, sacris expletis, et a curia curru effugere tenebatur; quinimo et in sacris sensim sine sensu concessit plane Pontifici Maximo, qui collegio Pontificum, licet Rex sacrificulus adhuc preestet nomine pontificibus, nomenque anno daret. Utique haec deminutio non est in infinitum extendenda; nam sacra omnia quae exercitum afficiunt praetor per se perficit, uti auspicia sumere, oraculum consulere; praeterea sine consulibus nihil innovatur in re religiosa; denique, ut iam reges, ita nunc praetores feriis latinis quae in Albano monte celebrantur adsunt, officium preestant sacerdotale.

b) In iudicio. Distinguendum est iudicium criminale a iudicio civili. Quod ad iurisdictionem poenalem spectat, quae antiquior et verior est, vidimus iam non esse attendendam traditionem quum refert «provocationem ad populum» iam sub regibus

¹ Cfr. fasc. sup.

² Liv., xi, 2.

exstitisse. Eadem refert primum institutam fuisse provocationem initio Reipublicae, a primo consule Valerio Publicola lege, quae ab eo nomen accepit (*Lex Valeria de provocatione*, an. DIX a. Ch. n.): «Valeria lex, quem eum qui provocasset virgis caedi securique necari vetuisset, si quis aduersus eam fecisset, nihil ultra quam *improbe factum* adiecit. Id, qui tum pudor hominum erat, visum credo vinculum satis validum legis; nunc vix serio ita minetur quisquam» ait Livius (X, 9, 5); quibus verbis is excludere videtur sanctionem illam «*improbe factum*» esse consecrationem. Serius provocatio deducta fertur lege Aternia Tarpeia (a. CCCCLIV a. Ch. n.), vel lege Menenia Sextia (a. CCCCLII) ad multatos ultra binas oves aut tricenos boves.

(Ad proximum numerum).

SYLVIA ROMANI.

DE LATINI SERMONIS NOTIS SINGULARIBUS¹

De quibusdam permutationibus faciens.

a) «Veto» usurpatum pro «iubeo non»; «nego» pro «dico non». Post haec verba «nemo» in «quisquam» transit, «nullus» in «ullus».

EXEMPLA: Epicurus *negat* opus esse ratione neque disputatione; quam ob rem voluptas expetenda, fugiendus dolor sit (CIC.) — *Negas* esse ferenda quae soleam de me praedicare (CIC.) — Stoici *negant* quemquam esse virum bonum, nisi sapientem (CIC.) — *Negat* Thucydides fuisse famam Themistoclem venenum sua sponte sumpsisse (CORN. NEP.) — *Negat* Epicurus iucunde vivi posse nisi cum virtute

vivatur (CIC.) — *Negat* fuisse rectum Caio, me et consulem et legis ambitus latorem et tam severe gesto consulatu causam L. Murenae attingere (CIC., *Mur.* II, 3) — Ego, si Scipionis desiderio me moveri *negan*, mentiar (CIC.) — Lex peregrinum *vetat* in murum ascendere (CIC., *De Or.*, II, 24) — Caesar castra facere constituit et vallo muniri *vetuit*, quod procul videri necesse erat (CAES., *Bel. civ.* I, 41) — Antigonus *negavit* se ei vim allatum, cui aliquando fuisse amicus (CORN. NEP.).

b) Latine non raro exprimitur status ubi hodierni actum enuntiant, vel vice versa.

EXEMPLA: Nulli turpius *occupati sunt* (SEN.) — Quo amore *inflammati* esse debemus in patriam! (CIC.) — Mens et animus et consilium et sententia civitatis *posita est* in legibus (CIC.) — Omnes Galliae civitates in partes *divisae sunt* duas (CAES.) — Vides ubi sit *posita* felicitas (CIC.) — *Munitae sunt* palpebrae tanquam vallo pilorum (CIC., *De nat. deor.* II, 57, 142) — Nostrum autem otium negotii inopia, non requiescendi studio *constitutum est* (CIC., *Off.* III, 1-3) — *Est* autem oppidum et loci natura et colle *munitum* (CAES., *Bel. civ.* III, 9) — Eum, apud Parisios adhuc, quotiens scutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis queis orbis *erat compaginatus* in vanum excussis, ansa remanserat sola (AM. MARC. XXI, 1) — In rebus occultis et ab ipsa natura involutis omnes ante Socratem philosophi *occupati fuerunt* (CIC.) — Prospicere viri debemus ut liberorum solitudo et pueritia quam firmissimo praesidio *munita sit* (CIC., *Verr.* II, 1, 58) — Exsilium terrible est illis quibus *circumscripsus est* habitandi locus (CIC.) — Muneribus Dei sumus *instructi* et *ornati* (CIC.) — Iupiter Olympius *factus erat* ex ebore et auro (P.) — Non porta illud oppidum *clauditur*, sed urbe portus ipse *cingitur* et *continetur* (CIC.) — Tabulis interiores templi parietes *vestiebantur* (CIC.) — Caritate te et bene-

volentia civium *saeptum* oportet esse, non armis (CIC.).

c) Loco adiectivorum in «*bilis*», Latini participia passiva non invenuste usurpant.

EXEMPLA: Fuit ille vir, sicuti scitis, cum foris clarus, tum domi *admirandus*, neque rebus externis magis *laudandus*, quam institutis domesticis (CIC., *Philip.* II, 28) — Ubi cetera rigent, illic *intolerandus* aestus existit (Q. CURT. VIII, 9) — Audita est *intoleranda* Romanis vox: Vae victis! (TIT. LIV., V, 48) — Dolorem vix *ferendum* esse putabit (CIC.) — Eis otium, dvitiae, *optanda* alias, oneri miseriaeque fuere (SALL.) — Genus Numidarum est mobile, infidum, neque beneficio, neque metu *coercitum* (SALL.) — Religione eos *inviolatos* fecerunt (TIT. LIV.) — Ne *contemptissimi* esse videamur (CIC.) — *Immota manet* (VERG., *Georg.* II, 293) — Tigrim India fert, animal velocitatis *tremendae* (PA.) — Ibides pernicitatis *mirandae* sunt (P.) — Orpheus Manes adiit regemque *tremendum* (VERG.) — Insanos atque *indomitos* impetus vulgi cohibere voluit (CIC.) — Quae vox potest esse *contemptior?* (CIC.).

d) Dici potest «*stultum est*», «*astutum est*» etc. pro «*stultitia est*», «*astutia est*» etc., aut pro «*stulti est*», «*astuti est*» etc.

EXEMPLA: *Stultissimum* (= magna stultitia) est in luctu capillum sibi evellere, quasi calvitio moeror levetur (CIC.) — *Succumbere doloribus miserum* (= miseria) est (CIC.) — Habere quaestui rem publicam non modo *turpe* est, sed *sceleratum* etiam ac *nefarium* (CIC.) — Nunquam est *utile* peccare, quia semper est *turpe* (CIC., *Off.* III, 15) — *Miserum* est exturbari fortunis omnibus; *miserius* est, iniuria: *acerbum* est ab aliquo circumveniri; *acerbius*, a propinquuo: *calamitosum* est bonis everti; *calamitosius*, cum dedecore: *funestum* est a forti atque honesto viro iugulari; *funestius*, ab eo cuius vox in praeco-

nio quaestu prostitit: *indignum* est a pari vinci aut superiore; *indignus*, ab inferiore atque humiliore: *luctuosum* est tradi alteri cum bonis; *luctuosius*, inimico: *horribile* est causam capitinis dicere; *horribilius*, priore loco dicere (CIC., *Quint.*, 3) — Et facere et pati fortia *romanum* est (TIT. LIV. II, 12) — *Vestrum dare*, vincere *nostrum* est (OV., *Fast.* IV, 889) — *Dulce et decorum* est pro patria mori (HOR., *Od.* III, 2) — Hoc tempore bono viro Romae esse *miserrimum* est (CIC.) — Pecuniam praeferre amicitiae *sordidum* est (SEN.).

e) Interdum nomen substantivum adverbii locum tenet.

EXEMPLA: *Specie* urbs libera est, re vera ad nutum Romanorum omnia flunt (TIT. LIV.) — Plane te rogo atque ita, ut magis *ex animo* rogare nihil possim, ut Albino parcas (CIC.) — M. Antonius, cui vel primas eloquentiae patrum nostrorum aetas tribuebat, vir *natura* peracutus et prudens, disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminem (CIC., *Or.*, 5) — Ne palma detur cuiquam artifici *initria* (PLAUT.) — Verebatur ne *per insidias* ab eo circumveniretur (CIC.) — Idem fabellas latinas *ad verbum* de Graecis expressas non inviti legunt (CIC.) — Omnes fere Stoici prudentissimi in disserendo sunt, et id *arte* faciunt, suntque architecti poene verborum; iidemque, traducti a disputando ad dicendum, inopes reperiuntur (CIC., *Brut.*, 31) — Caesar fit certior duces adversariorum *silentio* copias castris educere (CAES., *Bell. civ.* I, 66) — Ira libido est puniendi eius qui videtur laesisse *iniuria* (CIC.) — *Natura* omnes ea quae bona videntur sequuntur, fugiuntque contraria (CIC.) — Nemo fit *casu bonus* (SEN.).

f) Adverbio «*fortasse*» eleganter sufficiunt «*haud scio an, nescio an*».

EXEMPLA: Qua quidem *haud scio an* excepta sapientia nihil melius homini sit a diis immortalibus datum (CIC., *Am.* VI) — *Nescio an* satius fuerit populo Romano Si-

¹ Cfr. fasc. sup.



cilia et Africa contento esse, quam eo magnitudinis crescere ut viribus suis conficeretur (FLOR. III, 12) — Quae parare arduum fuit, *nescio an* tueri difficilius sit (TIT. LIV.) — *Nescio an* satius fuerit populo Romano Sicilia et Africa contento fuisse (FLOR. III, 13) — Mea quidem sententia *haud scio an* ulla beatior senectus esse possit (CIC.) — Qua (amicitia) quidem *haud scio an*, excepta sapientia, nihil melius homini sit a dis immortalibus datum (CIC., Am. 6, 20) — *Haud scio an* multo sit etiam adiuvandus magis (CIC., Mil., 34) — Expulsi sunt magna querela et gemitu non dicam bonorum, qui *nescio an* nulli sint, sed plane hominum omnium (CIC., Att. IV, 3) — Crudele gladiatorum spectaculum et inhumanum nonnullis videri solet, et *haud scio an* ita sit (CIC.) — Quae fuit unquam in ullo homine tanta constantia? Constantiam dico? *Nescio* melius patientiam possim dicere (CIC.) — Contingit mihi quod *haud scio an* nemini (CIC.) — Quae parare arduum fuit, *nescio an* tueri difficilius sit (TIT. LIV.) — Aristotelem, excepto Platone, *haud scio an* recte dixerim principem philosophorum (CIC.).

g) «*Quin*» saepe ponitur pro «*qui, quae, quod non*, etc.» praecipue post «*nemo est, nihil est, quis est*» et similia.

EXEMPLA: Nemo est *quin* ubivis quam ibi ubi est, esse malit (CIC., Fam. VI, 1) — Lycurgus nullam tulit legem *quin* suo exemplo confirmaret (CIC.) — Nemo Lilybaei fuit, *quin* istud viderit; nemo in Sicilia, *quin* audierit (CIC.) — Nemo fere sint a M. Marcello Syracusae saepe audierit (CIC.) — Nihil est *quin* male narrando possit depravari (TAC.) — Ecquis fuit *quin* lacrimaret? (CIC.) — Sic habeto, mi Tiro, neminem esse qui me amet, *quin* idem te amet (CIC., XVI, 4) — Nulla est voluptas *quin* assidue taedeat (PUB. SYR.) — Nil tam difficile est *quin* quaerendo investigari possit (PUB. SYR.) — Nemo est tam fortis, *quin* rei novitate

perturbetur (CAES.) — Nemo est *quin* eo quo consuevit libentius utatur equo quam novo (CIC.) — Quis tam imperitus, quis tam procul a litteris, *quin* sic incipiat? (QUINT.) — Quis unquam templum illud aspexit *quin* avaritiae tuae testis esset? (CIC.) — Hortensius nullum patiebatur esse diem *quin* aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum (CIC.).

S. Leonardi in Helvetia.

J. Iss.

HORAE SUBSECIVAE

Ad pueros mense Mariali

*Diffugere nives, silescit ira
e saeva Boreae furentis Arcto;
iam ver egelidi movet Favoni
auras molliculas viretque cuncta
tellus gramine discolare picta.
Iam sol lucidior polo refulget
sopitamque solo, rigente bruma,
vitam multiplice ciet decore.
E clivis tenui fluunt susurro
rivi pinguis lubrici per arva.
Luci frigidulis aves sub umbris
certatim melos integrant canorae,
et natura nova fremente vita
omnes explicat affatim lepores.*

*Iesu vos quoque debitas, ephebi,
laudes dicere condecet Parenti,
quae praestat specie omnibus creatis.
Virgo candidior nitet ligistro,
Virgo est sidere pulchrior micanti,
Virgo est laetitiae beata mater,
Virgo est delicium perenne cordis.
Quid cessatis adhuc? amate dulcem
Reginam, miseris levamen unum,
quae mundi prohibet tenebricosi
vos blanda illecebris capi dolosis.*

*Grati purpureis rosis quasilla,
decedente die, repleta, frugi
sicut filoli feratis ipsi;
carpentesque manu e virenti agello
florum fasciculos venustiorum
signum cingite Virginis corollis.*

*Flexo poplite dein ad Eius aram
puro e pectore voculis tenellis
una dulcisonos modos ciete.*

*Turpes pellite iam moras, ephebi,
non donabit enim Parens amata
ullo munere negligentiores.
En vos respiciens polo, lacescit
corda ut candida dedicatis Ipsi,
et palmas agitans manu decoras,
quis donis dociles suos clientes
caelo pensitet, indicat, beato.*

Epigrammata

GENTIS HUMANAEE PROFECTUS

*Non opus est Christo! Natura tendimus ultra,
mox et erit Superis par renovatus homo!
— Nae, minime inficior! Profectus signa tuere:
praelia, stupra, neces, furta et adulteria!*

"IDEALISMUS"

*Nil hominem est supra! Procedunt mente creante
omnia, et a nobis gignitur ipse Deus!
— Tunz meae fructus mentis diceris, inepte?
Id genus at numquam turpia monstra tuli!*

"COMMUNISMUS"

*Quae bona quisque parit, cunctis communia
[sunto]
Fur est qui proprium quaerit habere sibi!
— Tutemet es furax qui vis aliena potiri,
cui labor invisus, cui grave semper opus!*

IUS

*Futile conventum ius! a vi gignitur usque!
Vis stat, dum valeo, pro ratione mihi.
— Non aliter sane loquitur sicarius atrox,
Non aliter sylvis bellua dira necat.*

HIRPINUS.

Semper vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur.

LACTANTIUS FIRM.

*Nihil est hominis prudentia dulcius, aut sagaci
ac bona mente melius.*

CIC., Tusc.

CERTAMINA POËTICA

De certamine poëtico Hoeufftiano

De certamine poëtico Hoeufftiano anni MCMXL ab Academia Regia Disciplinarum Nederlandica relata sunt quae sequuntur:

« De tredecim carminibus ita est iudicatum :

Praemium aureum reportavit Carmen c. t. *Templum Divini Spiritus*.

Sequuntur omnium carminum nomina:

1. *Cyllarus, Sonipes victor;* 2. *Syringos metamorphosis;* 3. *Calamus et cyathus (Lusus);* 4. *Templum Divini Spiritus;* 5. *Martiae kalendae;* 6. *Animalium convexus;* 7. *Ad amicum epistula;* 8. *Exsul rerum et vitae;* 9. *Epicurus moriturus;* 10. *Levia gravia;* 11. *Vita quae vivitur;* 12. *Sententiae;* 13. *Scholae mediae apud Italos instituenda auspicio.*

Ad novum certamen cives et peregrini invitabantur his legibus, ut carmina latina non ex alio sermone versa nec prius edita argumentive privati nec quinquaginta versibus breviora, nitide et ignota iudicibus manu scripta ante Kal. ian. a. MCMXLII mittantur ad het Bestuur der Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, Trippenhuis, Amsterdam, munita sententia, item inscribenda scidulae obsignatae, quae non men et domicilium poëtae indicabit. Ceterum iudicibus gratum erit, si poëtae in transcribendo portabile prelum britannicum (type-writer) adhibuerint, ac si, quemadmodum in editionibus poëtarum fieri solet, sextum quemque versum numero insigniverint.

Praemium victoris erit nummus aureus quadringentorum florenorum. Carmen prae-mio ornatum sumptibus ex Legato faciendis typis describetur eique subiungetur alterum laude ornatum, si scidulae aperiendae venia dabitur. Id autem ante Kal. iul. proximas fieri debebit.

Exitus certaminis postremum in conven-

tu Ordinis mense aprilii MCMXLII pronuntiabitur, quo facto scidulae carminibus non in volumen receptis additae Vulcano tradentur.

Amstelodami, die 1^o maii, a. MCMXLI.

P. SCHOLTEN
Ord. lit. acad. reg. ab actis».

COLLECTIONES ET COLLECTORES

Visum nonnullis est rerum colligendarum studium non esse naturae insitum humanae, sed ad hanc accedere et quasi superimponi iuxta indolem uniuscuiusque, locum, societatem et momenta cetera, quibus voluptas excitatur; inde fit, ut, monente poeta,

... trahat sua quemque voluptas.

Quae omnia longius a veritate abscedere mihi videntur, quum neque multorum praeceptis multisque litteris, sed experientia et aliena et mea semper conspexerim pueros, quae ipsis grata iucundaque sint, asservare, e medio domus eripere et in angulis collocare, aequalibus suis carissimis, ubi locus diesque iocandi adfuerit, ostendere, pretiosa veluti et magno parta labore, vel conquisita diligentia, vel prae-mio pro bene patratis accepta dono a parentibus, a consanguineis, aut — quis dicere vetet? — audaci manu et industri surrepta. Sic in germine ipso et in exordio vitae nostrae pullulat studium hoc una cum reliquis, et fit initium tum collectoribus tum colligendis.

At crescentibus et firmioribus annis, a puerilibus crepundiis ad graviora fit gradus et quasi quidam ascensus, quo aperitur ille mentis et corporis habitus, quem nos ingenium, indolem, genium vocamus, iuxta quem aut in virtutia dilabimur, aut in virtutem attollimur. Quum igitur desiderium hoc vel modo ab initio annorum ac teneris

ab unguiculis erumpat, vim suam fortius adolescentia in ipsa praestitum, exhibetur, iure dicendum erit aliquid universo humano generi additum atque commune; quod autem ex instinctu aut ferme processerit, quasi naturae lex quaedam habendum censemus, quia commune quod est, a natura est.

Nec quispiam dicat in hisce puerilis levitatis aliquid inesse, atque ideo se in suspicionem iure venire; nam ideo naturale dicimus illud, quo levitas puerilis, nondum assueta repugnare naturae atque instinctui, facile commoveatur. Idque validius probatur si consideremus in firmiore aetate, quae tum ex intellectu, tum ex corde, tum ex utrisque dimanent. Ecquid agunt infelicissimi parentes illi, quibus unigenitum

Abstulit atra dies et funere mersit acerbo?

Quaeque sive studiorum, sive iocorum causa ipsius erant, indumenta quibus utebatur, crepundia quibus delectabatur, capillos, imaginem, libros, si forte sint, colligunt, et quasi in sacrario quodam deponunt, quotidie revisendos moerentissimis oculis, quotidie lacrimis rigandos. Quid est, quaeso, collectio haec quasi necessitas premens? Et si quis semet bellicis gestis insignem fecerit, nonne domi trophaeola quaedam erigit ad rerum gestarum memoriam posteris suis sua cum laude credendam? Quid si maiorum suorum trophaea pariter domi servaverit pius? Quid si speraverit posteros alia insuper huiusmodi addituros? Da nunc hominem, quem scientia quoad papilioes, vel quoad flores delectaverit. Si talis fuerit, qualem supponimus, praestantiores papilioes, flores qui magni aestimantur modo colore, modo specie servabit. En collectores, en collectors, en collectiones in promptu.

Itaque triplex collectionum et collectorum genus. Alterum fit ex pietate ac dilectione erga vita functos carissimos, sive in maiorum, sive in filiorum numero hi sint,

sive inter amicos recenseantur. Alterum autem studiorum disciplinarumque causa, quibus debemus ea, quae in museis tum publicis tum privatis cumulantur quotidie; ea quae historiam spectant, effossiones monumentorum, aedificiorumque, oppidorumque priscorum in quae saeculorum, vel barbarorum ira desaevit, vel Martis vis perculit, vel, uti Herculani, Pompeiis, et Stabiis fuit, subita ruina terraemotus, vulcani, ac diluvii cooperuit, oppressit; ea quae pictoram ad artem pertinent; ea quae armorum genera apud veteres et recentiores ostendant; ea quae «botanicam» ac «zoologiam» respiciant, sexcentaque huiusmodi. Quibus in omnibus et in singulis, exceptis publicis museis ad scientiam tum confirmandam, tum amplificandam, recurrit illud poëtae, quod superius expressimus, nempe quemque sua voluptate trahi; voluptas autem est in iucunditate, quam percipimus obsequentes indoli et ingenio.

Tres mihi fuerunt amici, qui nunc desiderant frustra inter mortales; unus ex hisce, Lauretus Carboni, cum in Meridionali America grave munus obiisset, suis obsequens moribus (solebat enim in patria a pueritia venationem exercere), domum remigrans tot retulit aves illius regionis conditas aromatibus, quot potuit; pretiosa supellex a *colibri* «ave-musca», ad immensum condor Alpium Americanarum. O deliciosa visu domus tot referta volucribus et multiformibus, et multicoloribus, *pluma referentibus Irim!* Alter, qui cum Laureto illo munus et gesserat — Mauti huic nomen — omne serpentum serpentiumque genus conquisiverat et comparaverat, atque impendio enormi in amphoris, urceolis, phialis, dolis vitreis, essentia vini plenis, quam *alcool* nuncupant, bestias illas exsecrebiles considerat ab «angue corallino», qui infantuli digitum vix aequat (aspidis genus fulminans, non venenans) ad «pitonem maculosum», ad «boam» serpentinum vectem. Horribilis visu illa mihi domus,

in qua, depositis in abacis, in mensis minoribus, mediis in aulis gigantei minabantur illi serpentes. Ac tamen Mautio illi suavissimum erat considerare diu singulos ex illo populo anguineo, qui si revivissent, servantem, fulmine citius, morte obruissent. Tertius inter hosce eques Ioannes Carolus Rossi, cui nihil hodiernum, omnia antiqua placebant ex manuscriptis ad arma, ex figulinis ad aurea et argentea, ex papyris ad insculpta aera, ad omnia denique, dummodo antiqua, sive tabulae, sive libri essent, sive marmora, sive ebur, sive gemmae; collecta autem et congregata ita adamabat, ut mori potius quam ab iis avelli eligeret; nec minimum quid divendebat, nisi oblata spe comparandi et emendi vestigia divendit. Nec domi sedebat, neque dormiebat, neque cum amicis colloquebatur nisi in aulis, nisi in cubiculis, quorum per parietes, per pavimenta, per sedilia, per medias mensas distributae essent omnis generis reliquiae, ita ut quae-rendus pedi, querendus esset corpori locus, ubi stare, ubi sedere, ubi moveri quis posset, nec quidquam antiquum premeret, aut offendere. Ecquid hoc? Instinctum collectionum communem mens direxerat in singulares unicuique metas, aliis vero sic, aliis autem non sic. Quatenus porro? Eo, credo, ut avarus in refertas auro et argento arcas incumbens et incubans, nonnisi mihi collector furibundus pecuniae per fas nefasque videatur, quam adorat, qua beatus contemplans est. Vide quam parva et prava sapientia saepe homo regatur!

Nunc autem, quoniam in fine sumus, iuvat percensere et recensere nonnullos ex clarioribus genere, auctoritate, moribus, qui colligendis rebus diligentissimi dede-reint manus. Wilhelmus, Germaniae iam imperator, maiorum suorum indumenta, quibus domi militiaeque usi sint, inquisisse, asser-vasse dictus est, a Wilhelmo sapiente, Magno Electore, ad recentiores usque suos, quae omnia credo nunc in Museo Berolini

patere. Carmen Sylva, Rumaniae quae fuit regina, pupas undique collegit, ad morem regionis, unde empta olim sunt, vestitas. Regina Anglorum Victoria supellectiles familiae regiae, cui a Stuart cognomen, congregavit, atque eo processit, ut pro baculo, quo usus est infelix Carolus Eduardus solio inhians, quatuor libellarum millia solverit. Russorum illa infelix imperatrix nuncias theatrarum chartas uncialibus characteribus exaratas, ut populo prostarent, congregasse fertur atque in plures redigisse libros. Orator quidam Anglicus legibus ferendis, cuius nomen me fugit, chartularum millia comparavit, quibus coenarum est ordo sumptuosarum; ab americano tamen quodam Brooklin superatus, qui ex eodem genere quinque millia collegit. Alius animalia undaque sibi voluit, quibus candida pilo pellis, eaque in egregio carcere custodibus alenda et curanda tradidit. Dux Lonsdale scuticas ultra quam sexcentas collegit, quas equites et aurigae insignes manibus versarint. Adelina Patti, cantrix illa notissima, pugiones, acinaces, cuspides omnes. Ellen Terry conspicilla quaeque et lenticulares crystallos virorum fama gentium celebratorum.

Claudamus rivos; enumeratio enim nostra, etiam si plures diffusa per paginas, non tamen omnia colligendarum, collectarumque rerum nomina percurrere poterit.

P. d. V.

Selecta ex bibliothecis et archivis

Anatomica humani corporis synopsis¹

Ex iis autem in proclivi est intelligere, quo pacto alterne post inspirationem expiratio contingat: depressis enim costis elevatoque diaphragmate, necessario thoracis cavitas imminuitur et pulmones compressi

¹ Cfr. fasc. sup.

in vappidum aërem multis a sanguine exprantibus, iisque aut nocitulis, aut saltem superfluis halitibus permiatum valide nituntur, eumque in atmosphaeram extrudendo, locum faciunt novis a dextero cordis ventriculo propulsis liquidis, aëre rursus atque aethere imbuendis.

Quoniam vero iam initio monuimus, humanum corpus machinam esse se se moventem, machinulisque eiusdem ordinis coagmentatam, sequitur modo ut cognoscamus duo videri ad obeundas motiones summopere necessaria, tum scilicet fulcra, vectes ac funes, tum vim potentiamque motricem. Sunt autem ossa vectes et fulcra humani corporis, quorum alia variis apophysibus epiphysibusque in orbem, alia in rotundos pariter sinus desinentia, validisque ligamentis ac fibulis firmata, ad varios eosque circulares edendos motus articulantur, quibus musculos, tamquam funes, aptari cernimus, qui, ubi ossa deficiunt, ipsi, ob superadditam tensionem, vectes pariter et funes sunt. At vis, seu potentia, qua naturale hoc automaton, sive totum, sive per partes a vectibus funibusque in motum agitur, posita est in vividis illis floridis vegetisque sanguinis particulis, quae congruis separationibus defecatae, aëre insuper aethereque gliscentes, tunc iure nuncupantur spiritus animales, quum ab eodem sanguine in cerebri ac cerebelli cortice secretae, per eorumdem medullam excurrunt, indeque per universos cum artuum, tum viscerum nervos ad suos quique usus nunquam non deducuntur, servantque minimis etiam in villis undularem eum motum, quem primum a corde cum sanguine, subinde a dura matre intra cranium acceperunt. Hic autem undularis per nervos excursus praestat in membris, atque in organis pene omnibus tantopere celebratum tonicum motum, seu aequalem contranisum; unde musculi antagonistae, in apparente quantumvis quiete membrorum, passim aequilibrantur nec non stomachus

atque intestina, immo vascula omnia pulsus et contractiones habent peristalticas; alternas scilicet cum excurrentibus per illorum cavitates corporibus.

Sunt praeterea motus voluntarii, qui per eosdem animales spiritus perficiuntur, quum sanguinis cursum hac illa arbitrio in musculis moderentur; eo solum a naturalibus motionibus discriminare, quod his eliciendis a cerebello potissimum continue, placideque spiritus immittuntur; voluntariis vero nova ulterius pro animae imperio superadditur a cerebro in nervos determinatos impulsio, per quam, adacta vi in uno, alterius musculi antagonistae repugnantia vincitur; membrumque tanto liberius movetur, quanto per assuetudinem expeditiores meatus discurrentibus spiritibus patuerint. Qua interim cerebri parte (clare formatis rerum ideis per recursum undarum spirituum animalium a sensuum organis) huiusmodi voluntatis imperium exerceatur, spiritusque modificantur, diriganturque, alibi forte me explicaturum confido, ut nonnulla (nisi proprius me fallit amor) ab aliis minime observata producam.

Est autem commune tam naturalibus, quam voluntariis motibus, ut villi, fibrae, atque ex iis contexta motionum animalium instrumenta (membranae, musculi, tendinesque) elastica facultate instructa sint, qua, quum distrahitur, ad priorem situm redire, seu resilire conantur; quem sane conatum intercepto intra minima illorum spatia aëri aetherique (ut in artefactis chalybeis horologiorum elateribus videmus) acceptum debent; quare nisi perenni respiratione nova semper aetheris, aërisque substantia suggereretur, genus omne fibrum, quum molles sint, ac debiles, citissime hebesceret; quemadmodum universum corpus langueret, atque moreretur, si alimentorum particulae in locum illarum, quae per successivos motus tam a fluidis, quam a solidis dissolutae avolant, recens continue a chyliferis, lymphicisque vasis,

nec non ab arteriis, et nervis minime subministrarentur; quam utique reparationem nutritionis actum appellamus.

Illud postremo non est mihi silentio praeterendum, quod Anatomici hactenus (quantum noverim) efficientis cause animadversione non tetigerunt, finem dumtaxat indicasse contenti: videlicet, unde habent humani corporis machina, ut ad lineam consistat, caelumque videre possit, et erectos ad sydera tollere vultus; quum prona spectent animalia cetera terram. Non enim id vel sponte dumtaxat sua, vel solo iussu et assuetudine faciunt homines, verum eadem illa mechanica necessitate, qua bruta animalia prona coguntur incedere.

(Ad proximum numerum).

I. M. LANCISI.

ANNALES

Europaeum discrimen

Quum superiores commentarios nostros prelo mandabamus, Berolino ad Urbem adventabat Iosuke Matsuoka, Iaponiorum ad exteris administer, qui praesens nova consilia ageret de tripartito foedere a civitate sua cum Germanica et Italica iam, prout suo tempore diximus, inito. Romae et Summum Pontificem Pium XII invisit cum eoque diuturnum habuit colloquium, cuius visi sunt felices exitus in decreto illo, post eius in patriam redditum promulgato, quo libertas publico Catholicorum cultui in Iaponia sanciebatur. Moscoviae quoque sagax administer in itinere substitit, ibique passionem cum Russorum populo firmavit, qua invicem utriusque territorii integritas promitteretur, non in alterius ullius bellantem partem inclinatio statueretur, pariterque sanctitas hinc gentium Mongolicam rempublicam incolentium, inde Manciucicum imperium.

Russi interim, die v mens. Aprilis, al-